

Identita mongghulského rodu Ha v průběhu historických migrací¹

1. Historie Monguorů/Tu

Debata o dějinách národnostní menšiny Monguor (více viz Ha and Stuart, 2006, str. 11–43) neboli Tu v Číně je trvá již mnoho let, přesto se názory na její původ stále liší. První z nich spojuje etnikum Monguor s Tuyuhuny, kteří se ve 3. století oddělili od dávného kmenového svazu Xianbei 鲜卑 z východní části dnešních mongolských oblastí a odskočovali západním směrem. Usadili se v blízkosti dnešního jezera Qinghai, domoviny současných Monguorů, a z tohoto důvodu jsou mnoha čínskými badateli považováni za předky Monguorů/Tu. Nicméně výzkumy mezi monguorským obyvatelstvem (např. Mongghul, Mangghuer) neodhalily žádné historické legendy a příběhy, které by jejich původ spojovaly s Tuyuhuny. Li Keyu a Li Meiling (2005, str. 47) tvrdí na základě místních monguorských legend a lingvistických důkazů, že Monguorové jsou převážně potomci mongolských vojáků, kteří přišli do své současné vlasti ve 14. století pod vedením Čingischánova generála jménem Gereltai, který se po příchodu usídlil na území dnešního Mongghulského autonomního okresu Huzhu 互助土族自治县 a v jeho okolí.

Je však důležité mít na vědomí, že u mnoha tzv. menšin v Číně, zvláště u západních menšin severovýchodního Tibetu (dnešní provincie Qinghai a Gansu) nelze přímočaře odvozovat původ jednotlivých současných menšin od konkrétních dávných historických etnik. K migracím, míšení a proměnám národnostní identity docházelo v této oblasti tak často, že není možné zobecňovat a tvrdit, že menšina Monguor je jednoznačně odvozena z dávného kmene Xianbei nebo od středověkých Mongolů, i když je nepochybné, že hodně Monguorů je mongolského původu a někteří mohou být i potomky Tuyuhunů. V této chvíli je důležitějším úkolem snažit se zachytit a pro budoucí generace zachovat svědectví dnešní nejstarší generace, která jako poslední uchovává v paměti orální historii vlastních rodin a rodů, neboť ta je přesně vymežitelným kulturním fenoménem, jemuž hrozí rychlý zánik.

Tento článek shrnuje výsledky autorovy bakalářské práce, kterou odevzdal v roce 2010 na Ústavu jižní a centrální Asie Filozofické fakulty Univerzity

1. Tento článek vznikl v rámci projektu „Pracovní migrace ze severovýchodních tibetských oblastí do Xinjiangu“, který byl financován projektovým účelovým stipendiem Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze na rok 2011.

Karlový a která se zabývala tématem orální historie – mongghulského rodu Ha (Hajia 哈家).

2. Historie monguorských rodů

Diskuse o historii Monguorů bude patrně pokračovat ještě dlouho. Stále více se však ukazuje, že hlavním materiálem, který může v současnosti poskytnout zásadní informace a umožnit hlubší a realističtější pohled na mongghulské dějiny, jsou konkrétní historie jednotlivých rodů. Ty máme k dispozici v podobě rodových kronik a orální historie – legend a vyprávění. Studium těchto pramenů je zatím stále v počátcích a zejména ústní prameny byly doposud zcela ignorovány. Studie Louise Schrama o rodinných kronikách rodu Lu je první tohoto druhu, a byla teprve nedávno následována studií Mongghulského badatele Li Keyu v jeho knize *Hehuang mengguer ren* 河湟蒙古人.

Louis M. J. Schram (2006, str.) píše, že v kraji Xining a jeho podprefektuře Nianbai 碾伯 (dnes v okrese Ledu 乐都, Qinghai 青海) v době, kdy zde působil (1911–22), existovalo šestnáct mongghulských rodů. Podle analýz provincie Gansu, které Schram ke své práci využíval, žilo dohromady šest rodů v tehdejší kraji Xining 西宁府 a deset v podprefektuře Nianbai.

Jméno **rodu Ha** nicméně žádný ze zmíněných pramenů neuvádí. Je otázkou, zda je důvodem pouze nedostatek informací, nebo zda tvrzení některých členů Západního rodu Ha o tom, že „původně nebyli Mongghuly“ (terénní výzkum – září 2009, Huazangsi 华藏寺 – okresní město Tianzhu, Gansu), poukazuje na historickou skutečnost. Dějiny rodu Ha je proto třeba rekonstruovat podle rodinných kronik a ústní historie.

3. Orální historie rodu Ha

Lidé s příjmením nebo rodovým jménem Ha se nacházejí v Číně mezi Chueji (Hui 回族), Mongoly, Monguory (Tu), Čiňany – Chany (Han 汉族) a dalšími národnostmi. Ti, kteří jsou registrováni jako Chuejové, tvrdí, že jejich předkové pocházeli z chanátu Buchara (Buhala wangzu 布哈拉王族), muslimského státu ve Střední Asii (Ha Baocheng, 2010). Málo informací však existuje o původu mongghulského rodu Ha. Jediné v současnosti dostupné informace o dějinách rodu a původu rodového jména jsou obsaženy v ústní tradici. To se týká i rodinné kroniky, jejíž důležitá část byla zničena kolem roku 1958. Kronika byla později doplněna na základě ústní tradice a vzpomínek starých lidí.

Mongghulský rod Ha se skládá ze dvou částí: východní rod Ha, nebo-li Donghajia 东哈家, a západní rod Ha, neboli Xihajia 西哈家. Oba původně žily v Halazhigou, okrese Huzhu v provincii Qinghai.

3.1. Legenda o rodech východní a západní Ha

O původu členů Mongghulského rodu Ha existuje jediná legenda (Ha Mingzong a Stuart, 06, str. 45–70):

„V době, kdy Mongolové vpadli do vnitřní Číny, dva tatarští bratři zůstali a usadili se v dnešním okresu Huzhu. Později se jeden oženil s mongghulskou dívkou a druhý si vzal čínskou dívku. Potomci bratra, který se oženil s mongghulskou dívkou, nyní tvoří východní rod Ha. Přijali mongghulskou kulturu. Potomci druhého bratra, který si vzal za ženu Čiňanku, jsou dnešní členové Západního rodu Ha. Ti přijali některé čínské tradice.“

O původu rodu Ha se píše v předmluvě Nové rodinné kronice rodu Ha, že

„pokud budeme sledovat dějiny rodu Ha zpět, vznikl v ulici Zhuji 珠玑巷 v dnešním městě Nanjing. V roce 1376 se dva bratři z jedné rodiny přestěhovali do Huangzhongu 滹中, brzy se znovu přestěhovali do údolí Halazhigou, okresu Huzhu. Starší bratr se usadil na západním břehu řeky, zatímco mladší bratr se usadil na východním, a podle toho jsou dnes známé jako Západní Rod Ha a Východní Rod Ha.“

V rodinných kronikách rodu Ha se rovněž hovoří o původu z Nanjingu. Dnes je ale těžko posoudit, zda se jedná o původní legendu, nebo jestli byla později převzata od některých místních Čiňanů, kteří tvrdí, že přišli původně také z Nanjingu, protože rodinné kroniky rodu Ha byly sestaveny relativně pozdě a navíc zmínka o původu z Nanjingu se nenachází ve staré kronice z roku 1891, nýbrž až v nové, sestavené v roce 1993.

V každém případě ve všech mongghulských oblastech v Qinghaji a v gansuském Tianzhu, které jsem navštívil, lidé z rodu Ha vyprávěli, že pocházejí z Nanjingu.

3.2. Původ rodu Ha z Nanjingu

Legenda o původu z ulice Zhuji v hlavním městě Nanjing v jižní Číně je rozšířená mezi Čiňany z východních částí provincie Qinghai. Zmiňují se o tom i rodinné kroniky různých rodů. Různé historické prameny potvrzují, že v počátečních letech vlády dynastie Ming, po dlouhých válkách a sociálních otřesech, byly oblasti na západě Číny vylidněné a mingská vláda přesídlovala obyvatele, hlavně vojáky s rodinami, z hustě obydlené jižní Číny na severozápad.

Ha Baocheng 哈宝成, vědec chuejské národnosti, žijící v Pekingu, věnoval mnoho let sestavení dějin rodu Ha v Číně a sestavil elektronickou verzi Historie rodu Ha. Podle jeho výzkumů pocházejí všechny rody Ha v dnešní Číně z jednoho kmene. Jejich předkové jsou bratři Hala Buding 哈刺不丁 a Hala

Buda 哈刺不达 původem karlučtí 哈刺鲁 vojevůdci ve službách ojratského chána Esen tajše. V roce 1452 se oba bratři přestěhovali do centrální Číny, tzv. Zhongyuanu 中原, kde se stali známými vojevůdci ve službách dynastie Ming. Právě od té doby se příjmení Ha stalo v Číně běžným.

Syn staršího bratra Hala Budinga se pak odstěhoval z Nanjingu do Hejjanu 河间, dnešní provincie Hebei 河北省, a po smrti svého otce se stal nejvyšším vojenským velitelem Hejjanu. Mladší bratr zůstal v Nanjingu a stal se také důležitým vojenským velitelem. Od té doby se rozdělil rod Ha na dvě části, jedna žila v Hejjanu a druhá v Nanjingu. Ha Baocheng se domnívá, jak mi i laskavě potvrdil v osobním e-mailu, že většina lidí s příjmením Ha v dnešních provinciích Qinghai a Gansu se skutečně přistěhovala do této oblasti z Nanjingu během mingské dynastie.

Za povšimnutí ovšem stojí, že doba, kdy se členové rodu Ha měli stěhovat z Nanjingu do Huzhu - což je podle rodinných kronik rodu Ha v Hawanu rok 1376 časově předchází době, kdy bratři Hala měli přijít do Nanjingu - podle výzkumu Ha Baochenga rok 1452, což je podle něj i datum vzniku rodového jména Ha v Číně. Zde tedy verze o původu mongghulského rodu Ha z tohoto původně karlučtího rodu, kterou lze vytvořit na základě Ha Baochengova bádání a vlastní tradice našeho rodu, naráží na časovou nesrovnalost. Ta ovšem může být způsobena nepřesností údaje v rodinné kronice.

Ha Baocheng rovněž navrhuje možnost, že mnozí členové mongghulského rodu Ha v Qinghaji nebyli původně Mongghulové, ale tam přišli už jako Číňané, a měnili si národnost na „Tu“ teprve nedávno, při různých příležitostech, například když čínská vláda v padesátých letech začala implementovat politiku autonomie menšin a místní vláda v Huzhu násilím změnila národnost obyvatel, aby měla dostatečný počet Mongghulů k založení autonomního okresu Huzhu.

3.3. Migrace rodu Ha z Huzhu do Tianzhu

Významným úsekem novějších dějin rodu Ha je migrace částí rodu z původní lokality v Xihajia, prov. Qinghai, do nových sídlišť v Tianzhu, prov. Gansu, zejména vesnice Hawan. Migrace do vesnice Hawan v Tianzhu probíhala ve třech fázích mezi lety 1918 a 1942. Informace o těchto migracích jsem získal na základě rozhovorů se staršími členy rodu.

Od počátku 20. století, kdy byla Čína ovládána regionálními militaristy, byl Xining, ke kterému patřila i vesnice rodu Ha, Xihajia, ovládán místním militaristickým vůdcem jménem Ma Qi 马麒. Později jej doprovázel jeho syn, Ma Bufang 马步芳, který se nakonec, po ovládnutí celého regionu Čankajškovou vládou (Guomindang 国民党) stal nejvyšším generálem v provincii Qinghai.

První migrace rodu Ha proběhla v roce 1918, což bylo období krátce po té, co Ma Qi začal vládnout nezávisle na svých nadřízených a snažil se všemi možnými způsoby rozšířit svou armádu a měl nad qinghaiským regionem pevnou kontrolu. Chen Bingyuan (2009, str.13) píše, že plat a zaopatření armády Ma

Qiho bylo původně poskytováno z úřadu financí Gansu, ale poté, co jej vláda přestala podporovat, Ma Qi začal vymáhat peníze od místních obyvatel. Později, když byl Ma Qi vystřídán vlastním synem Ma Bufangem, který se choval, jak říkají zdejší lidé, jako „tu huangdi“ 土皇帝 neboli „místní císař“, se situace ještě zhoršila (Li Keyu a Li Meiling 2005, str.302–4).

Součástí Ma Bufangovy vlády byla, na rozdíl od vlády jeho otce, i etnická diskriminace Mongghulů. Podle vyprávění starších lidí Ma Bufang přikázal a násilím vyžadoval, aby mongghulské ženy změnily pokrývku hlavy a oblečení. Když Mongghulové při veřejných oslavách nosili vlastní kroje, byli často ponižováni. Lidé nesměli ani mluvit svým vlastním jazykem a byli utlačováni i dalším způsoby, proto se pomalu začali skrývat nebo dokonce měnit vlastní národnost, aby mohli najít zaměstnání a aby jejich děti mohly chodit do školy.

Ma Bufang násilím odváděl civilisty a nutil je k práci na stavbě svého paláce, k těžbě zlata, k rozorávání panenské půdy a dalším druhům roboty. Dalším břemenem za Ma Bufangovy vlády byly násilné odvody do armády. Podle Li Keyuho a Li Meilinga (2005, str. 304), Ma Bufang pořádal odvody mužů ve věku patnácti až padesáti let dvakrát až třikrát ročně, a odvedl skoro všechny mladíky, včetně jedináčků.

Lidé propadali beznaději, začali prodávat pole, domy a dobytek a utíkat pryč. To přímo vyústilo v migraci dalších částí rodu Ha z původního místa na východ do okresu Tianzhu v provincii Gansu.

4. Dnešní situace rodu Ha

Členové Mongghulského rodu Ha dnes žijí v provinciích Qinghai a Gansu. V provincii Qinghai, žijí především ve vesnicích Donghajia a Xihajia v podokresu Danma 丹麻镇, Huzhu. V provincii Gansu jsou hlavně ve vesnicích Hawan a Yetu 业土村 v podokresu Tiantang 天堂乡, v podokresu Anyuan 安远镇 a Xidatan 西大滩乡, v Tibetském autonomním okrese Tianzhu 天祝藏族自治县.

Dnes lidé ve vesnici Xihajia už prakticky nemluví mongghulsky ani se nepovažují za Mongghuly. V tom se liší od vesnice Donghajia, která leží na protějším břehu řeky vzdálená asi 15 minut chůze od Xihajia, a kde hovoří mongghulsky všichni. Z celého Západního rodu Ha se dnes mongghulština udržuje prakticky jen v Hawanu, přestože i zde v poslední době počet mluvčích klesá kvůli tomu, že stále více dětí navštěvuje školy a muži pracují jako migrující dělníci. Ke ztrátě mongghulštiny přispívá i to, že stále více mužů se žení s Číňankami a Tibetankami, které mongghulsky neumí. Otcové děti tráví dvě třetiny roku mimo domov a nemohou tak ovlivnit jazykové kompetence dětí. Za povšimnutí stojí také to, že dokonce ani starší členové rodu Ha v Hawanu si nemyslí, že by původně byli Mongghuly.

Členové různých větví rodu Ha, které vznikly v první polovině 20. století, se mezi sebou stýkají minimálně. Příčinou je jak geografická vzdálenost mezi

sídlišti, která činí návštěvy nepraktickými, tak rozdílný životní styl a kulturní odlišnosti, které vznikly během doby vzájemného odloučení.

Současnou situací i částmi historie rodu Ha v Hawanu jsem se zabýval v několika článcích: Ha, Stuart, 2006, str. 45–70, Ha, 2007, str. 29–54, Ha, Stuart, 2008, str. 117–148, proto je zde nebudu podrobněji zmiňovat.

5. Závěr

Národnost gansu-qinghaiského pohraničí nazývaná Tu (pojem korespondující s mezinárodním označením Monguor) byla v moderní Číně oficiálně registrována přibližně v roce 1952, kdy vznikl Mongghulský autonomní okres Huzhu, čímž vznikl jakýsi celek, u něhož je předpokládána jednotná etnogeneze, jednotný jazyk, kultura aj. Jako u mnoha takto vytvořených oficiálních etnických skupin v Číně je však situace daleko komplikovanější. V západní literatuře již bylo zmíněno (Janhunén, J., Ha Mingzong, Joseph Tshe Dpag Rnam Rgyal, 2007, str. 177–195.), že zdaleka ne všechny skupiny, registrované jako Tu/Monguorové hovoří monguorsky – některé skupiny jsou tibetojazyčné, jiné hovoří čínsky nebo jinými málo probádanými jazyky. Snaha studovat dějiny Monguorů jako jedolitého etnika byla v poslední době překonána studiem dějin jednotlivých rodů, které je v tomto případě efektivnější. Existuje bádání (Li Keyu a Li Meiling 2005) o tom, že část monguorských rodů je mongolského původu, zatímco část rodů pochází z různých turkických skupin. V kontrastu k tomuto bádání materiál, který se mi podařilo shromáždit o mongghulském rodu Ha, hovoří o původu z jižní Číny. Tato překvapivá informace mne přivedla ke srovnání s rody Ha mezi jinými čínskými etniky. Příjmení Ha, ač evidentně nepatří mezi tradiční čínská příjmení a způsob jeho zápisu hovoří o nečínském původu, je rozšířeno také mezi Chany 汉 a Chueji 回. Zkoumání mne dovedlo ke komunikaci s badatelem chuejské národnosti Ha Baochengem, který se zabývá historií všech skupin s příjmením Ha v Číně. Podle jeho názoru má verze o původu z Nanjingu v jižní Číně historický základ, neboť většina nositelů tohoto příjmení jsou potomky karluckých vojáků, kteří v době dynastie Ming ze služby ojratskému chánovi přešli do čínského poddanství a jejich část žila v Nanjingu. Podrobnější zkoumání historie dynastie Ming ukázalo, že v této době skutečně došlo k migraci z Nanjingu do severozápadních provincií včetně gansu-qinghaiského pohraničí.

Další smysl této práce vidím v uchování rodinných příběhů, které existují pouze v ústní podobě a pravidla se již nepředávají dále, jedna část ústní historie tedy mizí se smrtí starší generace. V průběhu psaní své bakalářské práce se mi ujasnilo, že je prozatím důležitější uchovat živou paměť starších lidí, dokud je k dispozici, než klást nadměrný důraz na objasnění historie celé národnosti Monguor, která je obtížně vysvětlitelná a jistě bude ještě dlouho jádrem sporů. Na základě svého výzkumu se však domnívám, že se jedná o nově vykonstruo-

vanou etnickou menšinu současné Číny smíšeného původu, na jejímž vzniku se podíleli Mongolové, Číňané, Qiangové, Tibeťané, možná i potomci Tuyuhunů a mnoho dalších. Proto nejsou na místě zobecňující a jednoznačná tvrzení o původu Monguorů například od Mongolů nebo Tuyuhunů.

Mezi konkrétní otázky, které vyvstávají v návaznosti na tuto práci, patří především otázka historie mongghulského rodu Ha před příchodem do Huzhu v Qinghaji, otázka věrohodnosti legendy o původu z Nanjingu a příbuzenského vztahu mongghulského rodu Ha k dalším skupinám s příjmením Ha v Číně.

Rovněž se nabízí otázka etnických transformací rodu Ha – zda se předkové mongghulského rodu Ha skutečně považovali za etnické Chany, proč a kdy se stali Mongghuly a proč jsou dnes zase částečně registrováni jako Chanové.

Bibliografie

Ha Baocheng 2010: *Hashi zuqun de lishi dianziban [Elektronická verze Historie rodu Ha]*. Používám nezveřejněnou verzi, kterou mi laskavě poskytl pan Ha Baocheng.

(哈宝成2010: 哈氏族群的历史电子版.)

Ha Mingzong & Stuart, K. 2006: *Everyday Hawan Mongghul*. – *Mongolica Pragensia* '06. *Ethnolinguistic in Synchrony and Diachrony*. Praha: Triton: 45–70.

Ha Mingzong 2007: *Politeness in Hawan Mongghul*. – *Mongolia Pragensia* '07. *Ethnolinguistic in Synchrony and Diachrony*. Praha: Triton: 29–54.

Ha Mingzong & Stuart, K. 2008: *The return of the Goddess: Religious revival among Hawan Village Mongghuls*. – *Mongolo-Tibetica Pragensia* 1(2): 117–148.

Ha Mingzong 2010: *Orální historie mongghulského rodu Ha*. Bakalářská práce, Univerzita Karlova v Praze.

Ha Shoude & Li Zhazhong 1999: *Tianzhu tuzu [Tianzhu Mongghul]*. Tianzhu: Tianzhu zangzu zizhixian minzu chubanshe.

(哈守德 & 李占忠1999: 天祝土族. 天祝: 天祝藏族自治县民族出版社.)

Janhunen, J. (ed.) 2003: *The Mongolic languages*. Routledge Language Family Series 5. London & New York: Routledge.

— 2006: *The Monguor: The Emerging Diversity of a Vanishing People*. – *The Monguors of the Kansu-Tibetan Frontier*: 26–29.

Janhunen, J. & Lionel Ha Mingzong & Joseph Tshe Dpag Rnam Rgyal 2007: *On the Language of the Shaowa Tuzu in the Context of the Ethnic Taxonomy of Amdo Qinghai*. – *Central Asiatic Journal* 51(2): 177–195.

Li Keyu & Li Meiling 2005: *Hehuang Menggu'er Ren*. Xining: Qinghai renmin chubanshe.

(李克郁 & 李美玲 2005: 河湟蒙古人. 西宁: 青海人民出版社)

- Li Zhanzhong & Yan Wangxiang & Ha Shoude 2004: *Gansu Tuzu Wenhua Xingtai Yu Guji Wencun* [Culture Configuration and Historical Records of Gansu Tu Nationality]. *Gansu shaoshu minzu guji congshu* [Historical Records of Nationalities in Gansu]. Lanzhou: Gansu minzu chubanshe: 15–22.
- (李占忠 & 闫万象 & 哈守德2004: 甘肃土族文化形态与古籍文存. 甘肃少数民族古籍丛书. 兰州: 甘肃民族出版社.)
- Limusishiden (Li Dechun) & Stuart, K. 2006: Louis M. J. Schram's Relevance to Current Monguor Ethnographic Research. – *The Monguors of the Kansu-Tibetan Frontier*: 60–79.
- Sagaster, Klaus 1999: The Mongols of Kansu and their language. – *Antoine Mostaert, Vol. Two*: 175–190.
- Schram, Louis M. J., C.I.C.M. 2006 [1954, 1957, 1961] (CK Stuart ed.): *The Monguors of the Kansu-Tibetan Frontier, Part I: Their Origin, History, and Social Organization; Part II: Their Religious Life; Part III: Records of the Monguor Clans: History of the Monguors in Huangchung and the Chronicles of the Lu Family*. Xining: Plateau Publications.
- Slater, K. W. 2003a: Mangghuer. – *The Mongolic languages*. Routledge Language Family Series 5. London & New York: Routledge: 307–324.
- Stuart, K. & Limusishiden 1994: China's Monguor Minority: Ethnography and Folktales. – *Sino-Platonic Papers*, No. 59.